

naglasio da su emocije tuge, nemoći, usamljenosti i ljubomore bile lajtmotivi opsežnih reportaža o samoubojicama s ciljem izazivanja znatiželje u čitatelja i poticanja bolje prodaje tiskovina. Posljednje izlaganje na ovogodišnjem skupu održao je Željko Dugac temom „Transferi ljudi i povijest emocija“. Prikazao je primjere istraživanja povijesti emocija siromašnog stanovništva, s osobitim naglaskom na stanovništvo koje je s jadranskog područja između dvaju svjetskih ratova dolazilo u Zagreb u potrazi za boljim životom ili zbog postojeće političke situacije. Koristeći se arhivskim fondovima sestara pomoćnica, koje su tridesetih godina 20. stoljeća djelovale kao socijalne radnice, te na temelju novinskih vijesti, autor je prikazao pojedine obiteljske i osobne sudbine koje omogućuju da se iz emocijološke perspektive rekonstruiraju uvjeti života došljaka.

Nakon zaključne rasprave sudionici bijenala uputili su se u Park skulptura Dušana Džamonje i u Vrsar na izlet pod stručnim vodstvom Gaetana Benčića.

Deveti *Istarski povijesni biennale* već je tradicionalno uspio afirmirati još jednu manje historiografski istraženu temu – emocije. Zbog nekonvencionalnosti i nedostatka raspoloživih izvora, emocije na jadranskom prostoru prilično su slabo istražene. Može se konstatirati da s nestrpljenjem očekujemo sljedeće izdanje bijenala s temom tijela u povijesti na jadranskom prostoru. Tom će prilikom biti predstavljen i zbornik radova ovogodišnjeg skupa koji će zasigurno postati nezaobilazno štivo ne samo profesionalnim povjesničarima, već i ljubiteljima povijesti.

Željko Cetina

Nova istraživanja feudalnih gradova, dvoraca i utvrda

Međunarodna znanstvena burgološka konferencija Castrum Bene 16, Castle and Economy (Kutina – Sisak, 21–25. 5. 2019)

Castrum Bene međunarodno je burgološko udruženje koje je osnovano 1989. godine u Mađarskoj. Povezuje istraživače različitih znanstvenih disciplina koji se bave proučavanjem utvrda, fortifikacija i dvoraca. Cilj je udruženja promoviranje burgoloških istraživanja te razmjena novih spoznaja i informacija. Udruženje vodi stalni međunarodni odbor, koji svake dvije godine organizira konferenciju u trenutačnoj predsjedavajućoj državi članici stalnog odbora *Castrum Bene* udruženja (Austrija, Češka, Hrvatska, Mađarska, Poljska, Rumunjska, Slovačka i Slovenija).

Konferencija je prvi put održana u Hrvatskoj u organizaciji Odsjeka za povijest Filozofskog Fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Muzeja Moslavine Kutina, Gradskog muzeja Sisak i Povijesne udruge Moslavina (PUM). U Kutini i Sisku od 21. do 25. svibnja 2019. okupili su se istraživači, burgolozi iz Hrvatske i inozemstva (Austrija, Češka, Italija, Mađarska, Njemačka, Poljska, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Švicarska). Središnja tema konferencije bila je „Utvrda i ekonomija“. Tijekom pet dana održana su 42 predavanja na njemačkom i engleskom jeziku. Predavanja su bila podijeljena na šest sekcija predavanja i jednu postersku sekciju.

Prve dvije sekcije održale su se u Kutini. U prvoj sekciji Werner Meyer izlagao je rad koji problematizira ekonomske uzroke raspadanja utvrda u kasnosrednjovjekovnom Svetom Rimskom Carstvu, naslovljen „Wirtschaftliche Ursachen des Burgensterbens im Spätmittelalter“. Ivana Škiljan u radu „Frugality above all! – Tile Stoves and Their Impact on Castle Economy“ analizirala je utjecaj kaljevitih peći u utverdama, njihovu isplativost i životni vijek. Pisala je i o organizaciji majstora i cehova. Istvan Feld na primjeru utvrde Thema u radu „Die Vorbugenals Wirtschaftsareale – Schwerpunkt Ungarn“ prikazao je prostorni smještaj obrtničkih radionica u tkivu utvrda. Miroslav Dejmal u radu „Economy of the medieval castle from 13th century in alluvial plain, case study Veselí nad Moravou“ prikazao je funkcioniranje utvrda i njihovu potrebu za resursima na dnevnoj bazi u posebnoj ekološkoj niši riječnih dolina. Diana Duchoňová i Tünde Lengyelová rekonstruirale su opskrbu i ekonomsku pozadinu mađarskih utvrda u ranom novom vijeku, a posebnu pozornost posvetile su opskrbi kuhinja u izlaganju naslovljenom „Versorgung und Wirtschaftshintergrund der Burgen in Ungarn im 16- 17. Jahrhundert“. Zsuzsanna Kopeczny u radu „An insight into the economy of manors in SE Hungary through a registry of revenues and expenses from 1517/18“ rekonstruirala je financijske dobitke iz domena i imanja jugoistočnih ugarskih posjeda koji su njihovim vlasnicima služili za financiranje vojske u sukobu s Osmanlijama početkom 16. stoljeća.

Početno izlaganje u drugoj sekciji održao je Dieter Barz, koji je u radu „Wirtschaftliche Aktivitäten von Burgen des 10/11. Jahrhunderts im archäologischen Kontext“ rekonstruirao obrtničke djelatnosti na području Oberburgena u 10. i 11. stoljeću. Adrian Andrei Rusu i Péter Levente Szocz bavili su se socijalnim i ekonomskim utjecajem rudnika zlata koji su se nalazili u dominijima izabranih rumunjskih utvrda u referatu „Castles and goldmining in eastern parts of medieval Hungary“. Lukas Kerbler u referatu „Die wirtschaftliche Bedeutung der Eisengewinnung und -verarbeitung auf den mittelalterlichen Burgen Feinfeld und Sachsendorf, Niederösterreich“ obradio je temu metalurgije i važnosti te gospodarske grane u kasnom srednjem vijeku. Janusz Pietrzak i Jan Salm u radu „Burgen und Wirtschaft im mittelalterlichen Königreich Polen. Allgemeine Bemerkungen“ proučavali su značenje rudarstva i metalurgije u utverdama Malopolske te funkcioniranje i organiziranje tih utvrda. Dalje u radu istraživali su karakter ostalih obrta koji su se pojavljivali u „obrtničkim zonama“ utvrda. Pavol Maliniak u radu naslovljenom „From rise to decline? Some features of the management of Čabrad dominion in the late Middle Ages and on the verge of the early Modern Age“ predstavio je neka karakteristična svojstva u upravi dominija Čabrad, prvenstveno agrikulturu, ekspanziju obrta i kontakata s urbanim središtima.

Treća sekcija predavanja održana je u sisačkoj utvrdi. Izlaganje Dóre Hegy „Stone quarrying, stone carving and construction of buildings in Hungary in the 16th century“ bilo je usmjereno na administriranje i organizaciju gradnje, tehnike gradnje i vađenja kamena te organizaciju graditelja. Danko Dujmović u radu „The network of trading places and castles in today's Moslavina region“ predstavio je pregled administrativne organizacije i razvoja trgovišta na području Moslavine u razdoblju od 13. do 15. stoljeća. Artur Boguszewicz u radu „Burgen aus der Sicht der Wirtschaftsanthropologie“. *Beispiel Schlesien* proučavao je pogled suvremenika na rad, trgovinu i potrošnju osoba koje su živjele u utverdama, a posebna je pozornost bila usmjerena na značenje i razmjene darova u srednjem vijeku. János Incze istraživao je do koje se mjere iznajmljivanje kraljevskih utvrda može smatrati pretvorbom dominijalnih posjeda u gotov novac u radu „Pledging of castles in the Kingdom of Hungary during the reign of Sigismund of Luxembourg“.

Četvrta sekcija održana je u Muzeju Moslavine u Kutini. Referat Sandre Čelić Višnjić i Josipa Višnjića „Castello di Sanvincenti, economic aspect of the estate in the period of the administration of Morosini and Grimani families“ bavio se prikazom ekonomije burga i posjeda na temelju rezultata arhivskog, arheološkog i arhitektonskog istraživanja. Jozef Hložek na osnovi arheoloških nalaza proučavao je ulogu žita u prehrani stanovnika i životinja utvrde, kao i ulogu skladišnih prostora u radu „Getreidefunde auf böhmischen Burgen“. Ján Beljak i Katarina Šimunková izložili su osteološki pregled arheoloških ostataka dviju čeških utvrda u radu „Something new about the castle crew. An archaeozoological perspective to castle and economy at the Deserted castle in Zvolen and Pet'úša castle“. Tatjana Tkalcéc i Tajana Trbojević Vukičević u radu „Archaeozoological evidence of dietary habits of small castle inhabitants in the medieval Slavonia“ prezentirale su prehrambene navike stanovnika slavonskih utvrda analizirajući arheološke ostatke, prvenstveno kosti, suđe te pribor za jelo. Miroslava Cejgová u radu „Die Bauform der Burgeküchen in den böhmischen Ländern im 13- 16. Jahrhundert“ proučavala je dizajn kuhinje i dimnjaka, poziciju kuhinje u utvrdi, ali i opremljenost kuhinje platformama za kuhanje i ostalim kućnim potrepštinama. Jana Mazáčková, Daniela Vaněčková i Petr Žaža u referatu studije slučaja „Life (inside) Rokštejn Castle, Czech Republic“ iznijeli su pregled obrtničkih grana i prostorni raspored radionica unutar utvrde. Michael Rykl u radu „Speicher als Bestandteil der Feste und der Speicher als eine Feste“ predstavio je problem skladištenja u utvrdama. Navodi koji su se dijelovi utvrde mogli koristiti za pohranu. Dominik Nowakowski u radu „Zu den wirtschaftlichen Grundlagen der ländlichen Herrnsitze im mittelalterlichen Schlesien“ bavio se odnosom ekonomske baze i društvenog položaja te izgleda i veličine utvrda šleskog plemstva.

Na konferenciji je predstavljeno osam postera. Prikazivali su ekonomske posebnosti utvrda s područja Bosne i Hercegovine, Češke, Hrvatske, Mađarske, Rumunjske i Slovačke. Budući da je udruženje *Castrum Bene* ove godine obilježilo 30 godina rada, jedan od postera prikazao je povijest dosad održanih konferencija. Postere su izlagali Peter Bednar, Petar Džaja, Andrej Janeš, Tünde Lengyelová, Diana Duchañová, Domagoj Pintač, Milan Procházka i András Sófalvi.

U šestoj sekciji Ádám Novák istraživao je obitelj Perényi te ulogu domena i utvrda u socijalnom usponu obitelji u radu naslovljenom „The detailed survey of the three demesnes of the Perényi family until 1465“. Ivan Alduk u radu „Financing construction and maintenance of the fortifications in Dalmatia during the Middle Ages“ bavio se identificiranjem izvora financiranja i održavanja utvrda u srednjovjekovnoj Dalmaciji. Felix Biermann u referatu „Burg, Herrschaft und Landesausbau in der hochmittelalterlichen Altmark“ analizirao je ulogu utvrda u ekonomskom rastu na području Brandenburga 12. i 13. stoljeća. Radu Lupescu prikazao je utjecaj povoljnih ekonomskih prilika na status utvrde unutar političkih i administrativnih struktura u radu „The Emergence and the Decline of the Castle of Hațeg/Hátszeg as centre of a District“.

Istovremeno s konferencijom održao se i sastanak stalnog odbora *Castrum Bene*. Ovaj međunarodni odbor zadnjih trideset godina svake dvije godine organizira tematske konferencije i kolokvije. Sljedeća konferencija održat će se 2021. godine u Češkoj, najvjerojatnije u Plzeňu, temom „Burg als Bauwerk“, jer su Česi preuzeli predsjedanje Udruženjem na iduće dvije godine te je dosadašnju predsjednicu Silviju Pisk zamijenila Zlata Gersdorfová (s Katedre za arheologiju Filozofskog fakulteta Zapadnočeškog sveučilišta u Plzeňu).

Posljednjeg dana u Muzeju Moslavine održana je sedma sekcija konferencije. Katarína Harmadyová prikazala je ekonomiju granične utvrde Devín (Theben), služeći se prvenstveno arhivskom građom i manjim dijelom arheološkim ostacima u referatu „Die Belege der mittelalterliche und frühneuzeitliche Wirtschaftstätigkeit auf der Burg Devín (Theben) und in ihrem Hinterland“. Piotr Lasek svoje predavanje usmjerio je na pomoćne ekonomske zgrade u sastavu utvrda, a prikazao ih je u radu „Aedifica ante castrum. Economic facilities of Masovian castles in the 15th and 16th century“. Zolt Csók u radu „The castle of Bologa. Economic backstage of a royal castle“ istraživao je koliki se postotak prihoda s domene ulagao u izgradnju i održavanje utvrde. Zlata Gersdorfová u radu „Der Fall von Janowitz. Der Heerzug der böhmischen königlichen Städte gegen das Raubadel im Jahre 1520“ prikazala je poseban tip ekonomije – pljačku. Szabolcz Balázs Nagy i Máté Varga u radu „Special traces of coinage at the castle of Nicholas of Ilok, Várpalota“ prezentirali su rezultate arheoloških istraživanja u utvrdi Várpalota, koji su pokazali postojanje kovnice. Diana Njegovan referatom „*The White lady of Duino* by Dušan Jelinčič or how its protagonist Simer present the medieval economy of the castle of Duino“ prikazala je ekonomsku strukturu utvrde Duino, a glavni izvor bio je povijesni roman Dušana Jelinčiča temeljen na legendi o Bijeloj djevi. Silvija Pisk istraživanjem pisanih izvora prikazala je ekonomsku osnovicu odabranih utvrda srednjovjekovne Kraljevine Slavonije u radu „The economy of the Castle in Written Sources – a case study Regnum Sclavoniae“.

Nakon posljednjeg izlaganja uslijedila je završna diskusija sudionika i moderatora te razmjena mišljenja.

U sklopu konferencije organizirane su tri stručne ekskurzije. Sudionici su imali priliku uz stručno vodstvo posjetiti utvrde Garić, Zrin, Kostajnicu, Sisak, Dubovac, Novigrad na Dobri, Ozalj i Ribnik.

Ova interdisciplinarna konferencija pružila je uvid u nova istraživanja feudalnih gradova, dvoraca i utvrda, kojima istraživači pristupaju sa stajališta različitih znanstvenih disciplina, ponajprije arheologije, povijesti umjetnosti, arhitekture i povijesti. Konferenciji se odazvao poveći broj domaćih burgologa, što ukazuje na popularizaciju ove vrste istraživanja u Hrvatskoj, za što je u nemaloj mjeri zaslužna udruga *Castrum Bene*. Kako se konferencija *Castrum Bene* prvi put održavala u Hrvatskoj, svakako na organizaciji treba čestitati Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Muzeju Moslavine Kutina, Gradskom muzeju Sisak i Povijesnoj udruzi Moslavina.

Domagoj Pintač

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

51

BROJ 2

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

 FF press

ZAGREB 2019.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 51, broj 2

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Vesna Vlahović Štetić

Glavni urednik / Editor-in-Chief

Inga Vilogorac Brčić

Izvršni urednik / Executive Editor

Kornelija Jurin Starčević

Uredništvo / Editorial Board

Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz), Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Edward Bosnar (engleski / English)

Tisak / Printed by

Tiskara Zelina, Sv. Ivan Zelina

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*